

Piotr Siemiątkowski

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne oraz warunki inwestowania na Słowacji

Wprowadzenie

Jednym z najintensywniej przejawiających się procesów globalizacji gospodarki światowej w ostatnich latach są międzynarodowe przepływy kapitału w postaci bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ). Inwestycje te są powszechnie pożądaną formą międzynarodowej aktywności gospodarczej, między innymi z uwagi na to, iż uznaje się je za czynnik prorozwojowy. Rzeczywiście, w przeciwieństwie do inwestycji portfolio, BIZ mają zwykle charakter długookresowy i związane są z powiększaniem zasobów kapitału trwałego w gospodarce.

Kapitał w formie bezpośrednich inwestycji zagranicznych napływa w różnych kierunkach, w tym także do krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Kraje te dynamicznie konkurują w obszarze przyciągania międzynarodowych korporacji. Szczególne znaczenie przypisuje się tutaj przedsięwzięciom o znacznej skali zaangażowania kapitału. Takie inwestycje traktowane są bardzo ambicjonalnie przez głównych konkurentów na polu zabiegania o inwestorów w tej części Europy, tzn. Polskę, Czechy, Słowację, a ostatnio także i Rosję¹.

W tym aspekcie istotnego znaczenia, z polskiego punktu widzenia, nabiera charakterystyka warunków prowadzenia działalności gospodarczej oraz podejmowania inwestycji zagranicznych u głównych konkurentów². Analiza taka pozwala dokonać

¹ Zob. A. Niewiadowski, D. Walewska, *Koncerny wybierają Słowację*, „Rzeczpospolita” 2004, nr 13, s. B1; A. Niewiadowski, *Sam rynek to o wiele za mało. Dlaczego kapitał idzie na Słowację, a nie do Polski*, „Rzeczpospolita” 2004, nr 26, s. B2.

² Zob. i por. P. Siemiątkowski, *Determinanty ekonomiczne napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski*, w pracy zbior. pod red. E. Urbańczyka, *Strategie wzrostu wartości przedsiębiorstwa. Teoria i praktyka*, t. 1, Wydawnictwo KREOS, Szczecin 2005, s. 331 i n.

porównania klimatu inwestycyjnego, a także wysnuć wnioski co do ewentualnych niedociągnięć i uchybień polskiej gospodarki w stosunku do gospodarek słowackiej czy czeskiej. Wnioski takie mogą być przydatne w planowaniu przyszłej polityki gospodarczej wobec inwestorów zagranicznych.

Na przestrzeni kilku ostatnich lat Polska przegrała wyścig o kilka dużych, miliardowych inwestycji. Okazało się w efekcie, że w kilku szczegółach, które rozważali potencjalni inwestorzy, gospodarka słowacka wypada o wiele lepiej. Tam też ulokowane zostały wspomniane inwestycje. Warto zatem naświetlić te aspekty gospodarki Słowacji – jednego z głównych konkurentów Polski, które powodują, iż inwestorzy chętnie tam przybywają.

Celem niniejszego artykułu jest prezentacja skali i struktury napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Republiki Słowacji. W drugiej części opracowania przedstawione zostaną zaś podstawowe warunki prowadzenia działalności gospodarczej oraz podejmowania inwestycji w tym kraju.

Wielkość bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Słowacji

Wysokość światowych przepływów BIZ w latach 1999–2004 wykazywała początkowo znaczne przyrosty³. Maksimum światowych przepływów przypadło na 2000 r., kiedy to inwestycje wyniosły około 1,4 biliona dolarów. Następne lata charakteryzowały się spadkami aż do 2003 r. Dopiero w 2004 r. napływy BIZ nieco wzrosły i ukształtowały się na poziomie około 650 miliardów dolarów⁴.

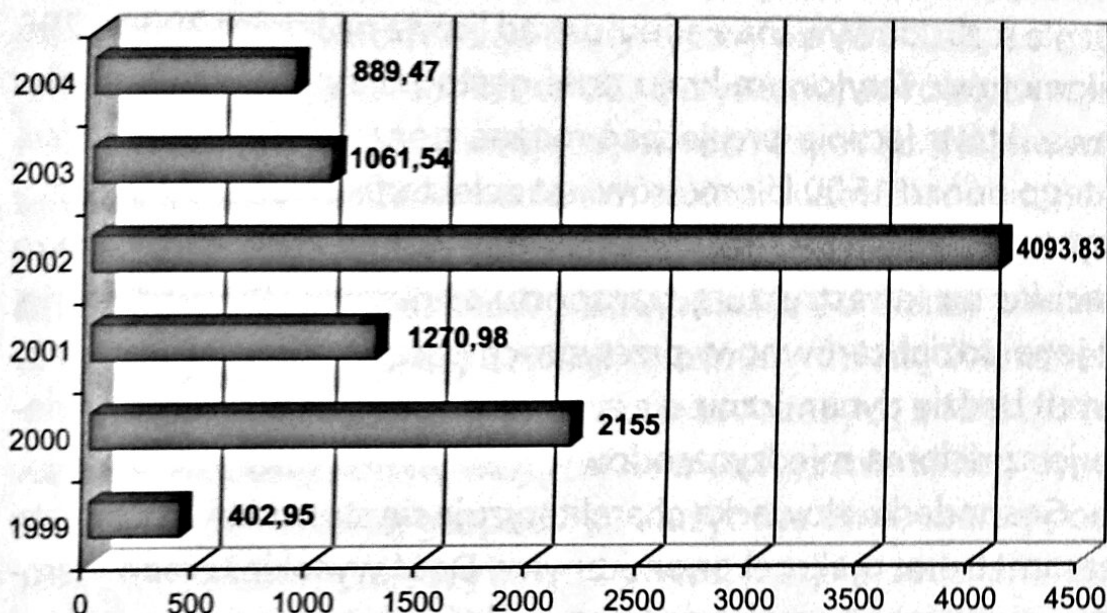
Udział Słowacji w tych przepływach był stosunkowo niewielki, nie przekraczał kilku dziesiątych procenta. Pomimo stosunkowo niewielkich (w porównaniu z rozwiniętymi gospodarkami) rocznych kwot napływu inwestycji odgrywają one niezwykle istotną

³ Zob. G. Górniewicz, P. Siemiątkowski, *Wzrost bezpośrednich inwestycji zagranicznych na świecie ze szczególnym uwzględnieniem Europy. Zagrożenia i korzyści*, w pracy zbior. *Problemy integracji europejskiej*, t. 2, Bydgoski Dom Wydawniczy MARGRAFSEN s.c., Bydgoszcz 2004, s. 11 i n.

⁴ World Investment Report 1999: Foreign Direct Investment and the Challenge of Development, New York and Geneva 1999, s. 9; World Investment Report FDI Policies for Development: National and International Perspectives, New York and Geneva 2003, s. 249; World Investment Report 2005. Transnational Corporations and the Internationalization of R&D, New York and Geneva 2005, s. 303.

rolę w gospodarce słowackiej. Przyczyniają się do rozwoju infrastruktury, tworzenia nowych miejsc pracy oraz do rozwoju parków technologicznych.

Rys. 1. Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Słowacji w latach 1999–2004 (w mln USD)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Monetary Survey*, Národná Banka Slovenska, Bratislava 2005, s. 53.

Wielkość kapitału zagranicznego, jaki napływał do Słowacji w latach 1999–2004, ulegała dość znacznym wahaniom. Na początku tego okresu napływy BIZ wyniosły zaledwie nieco ponad 400 milionów dolarów. W kolejnych latach wielkości rocznych napływów uległy zwielokrotnieniu – w 2000 r. wyniosły 2,16 miliarda dolarów, a w 2001 r. niespełna 1,3 miliarda. W 2002 r. roczny napływ BIZ ukształtował się na szczytowym poziomie prawie 4,1 miliarda dolarów. Lata 2003 i 2004 to ponowne spadki rocznych napływów bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Słowacji. Ukształtowały się one na poziomie odpowiednio: prawie 1,1 miliarda dolarów oraz prawie 0,9 miliarda.

Warunki prowadzenia działalności gospodarczej i podejmowania inwestycji przez podmioty zagraniczne w Republice Słowacji

Słowacja jest stosunkowo niewielkim krajem, położonym w Europie Środkowo-Wschodniej. Podobnie jak większość krajów tego

regionu, po przełomie lat 80. i 90. wkroczyła ona na ścieżkę reform związanych z transformacją gospodarki z systemu centralnie kierowanego do gospodarki rynkowej. Jak się okazuje, z wyzwań związanych z transformacją społeczno-ustrojową Słowacja wywiązała się stosunkowo szybko i stosunkowo efektywnie.

Kraj ten charakteryzuje się dobrze rozwiniętą infrastrukturą⁵. Ciągłe rozbudowywana sieć autostrad liczyła na koniec 2004 r. 296 kilometrów. Terytorium kraju dość gęsto pokryte jest siecią kolejową, którą łącznie przejechać można ponad 3600 kilometrów. Z tego ponad 1500 kilometrów jest zelektryfikowane. Oprócz powyższych, strategia rozwoju kraju przewiduje położenie dużego nacisku na infrastrukturę transportu lotniczego. Przewiduje się, iż jego udział zarówno w przewozach pasażerskich, jak i towarowych będzie dynamicznie się zwiększał. Obecnie Słowacja dysponuje sześcioma międzynarodowymi portami lotniczymi⁶.

Gospodarka słowacka charakteryzuje się stosunkowo dobrymi parametrami makroekonomicznymi. Dość wysokie tempo wzrostu i spadające bezrobocie to atuty, których nie sposób pominąć w analizie środowiska inwestycyjnego. Tempo wzrostu gospodarczego, podobnie zresztą jak w wielu krajach regionu Europy Środkowo-Wschodniej, było dość znaczące. W 2002 r. zanotowano najwyższe wartości przyrostu produktu narodowego na poziomie około 4,2%. W kolejnych latach wielkości te były nieco niższe – w 2003 r. – 4,1% i szacunkowo w 2004 r. – około 3,9%. Zadowolająca jest także struktura wytwarzanego produktu, około 60% wartości PNB wytwarzana jest w sektorze usług.

Dość znaczną bolączką gospodarki była do niedawna stosunkowo wysoka inflacja. Wskaźnik inflacji wahał się w latach 2003–2004 pomiędzy 8 a 10%. Pod koniec 2004 r. i w 2005 r. zjawisko to zostało jednak zredukowane do kilku procent. W połowie 2005 r. wskaźnik inflacji wynosił około 2,5%⁷.

Dzięki przeprowadzonym reformom udało się także w ostatnich latach zredukować nieco stopę bezrobocia. W 2003 r. stopa

⁵ A. Niewiadomski, D. Walewska, *Zawsze można poprawić ofertę*, „Rzeczpospolita” 2004, nr 26, s. B2.

⁶ Zob. *Slovakia. Why look any further. Analysis of Economic Environment in the Slovak Republic*, SARIO, Bratislava 2005, s. 5.

⁷ *Monetary Survey*, Národná Banka Slovenska, Bratislava 2005, s. 4.

ta wynosiła jeszcze 15,2%, natomiast na koniec 2004 r. spadła do 13,9%. Bezrobocie jest jednak zróżnicowane, w zależności od regionu kraju waha się pomiędzy około 5% w rejonie Bratysławy do około 20% w rejonie Koszyc.

Słowacja posiada także jedno z najniższych kosztów pracy w Unii Europejskiej⁸. Średnia płaca miesięczna netto szacowana jest przez Słowacki Urząd Statystyczny na 358 EUR, co daje jedną z najniższych średnich w UE. Oczywiście, w różnych rejonach kraju stawki te kształtują się w różny sposób. Najdroższa siła robocza występuje w okolicach stolicy, natomiast najtańsze są regiony Presova i Banskiej Bystrzycy (odpowiednio 280 i 296 EUR/m-c). Według szacunków SARIO, różnice pomiędzy płacami w Słowacji a np. Danii czy Szwecji są ośmio-, dziesięciokrotne.

Zmiany wprowadzone w obszarach związanych z funkcjonowaniem przedsiębiorstw mają na celu stworzenie silnej, dynamicznej i nowoczesnej gospodarki. Służyć ma temu szereg podstawowych reform, między innymi prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych, banków, deregulacja cen oraz reforma finansów publicznych. Zmiany powyższe zmierzają także do stworzenia jeszcze bardziej atrakcyjnego środowiska funkcjonowania biznesu, a także do eliminacji barier administracyjnych funkcjonowania przedsiębiorstw.

W grudniu 2003 r. rząd Republiki Słowacji przyjął Narodową Strategię Wspierania Inwestycji. Strategia ta zawiera (identyfikuje) dwie grupy celów pomocy rządowej dla inwestorów. Po pierwsze, wspieranie inwestycji w małych i średnich przedsiębiorstwach, druga zaś dotyczy tak zwanych inwestycji strategicznych. Dla tych drugich najważniejszym narzędziem zawartym w strategii są różnorakie zachęty inwestycyjne⁹.

W ramach wspomnianej wyżej strategii wdrożono szereg aktów prawnych, które miały na celu osiągnięcie wspomnianych celów. Do tych regulacji należą:

- utworzenie parków przemysłowych wraz z odpowiednią infrastrukturą przyjazną dla inwestorów,

⁸ Slovakia. *Why look any further...*, op. cit., s. 13–14; por. KPMG, cyt. za: Fact Sheet No. 8 – Labor Costs, May 2005, s.3.

⁹ Slovakia. *Why look any further...*, op. cit., s. 25.

- ulgi podatkowe za tworzenie nowych miejsc pracy oraz udział w przekwalifikowaniu pracowników,
- ulgi w podatku dochodowym,
- prawo o pomocy państwa dla inwestorów,
- udogodnienia w nabywaniu praw własności gruntów służących pod inwestycje¹⁰.

Po reformie systemu podatkowego Słowacja posiada obecnie jeden z bardziej przejrzystych systemów spośród krajów Europy Środkowo-Wschodniej¹¹. Zarówno dochody osobiste, jak i dochody przedsiębiorstw obłożone są 19% stawką podatku. Nie ma podatku od zysków. Podatek od obrotu nieruchomościami wynosił w 2004 r. 3%, obecnie jego pobór jest zawieszony. Także podatek VAT jest naliczany w Słowacji według stawki 19% dla wszystkich opodatkowanych nim dóbr.

W słowackim systemie podatkowym funkcjonuje także podatek od nieruchomości. Pobierany on jest w trzech zakresach: od ziemi, od budynków oraz od apartamentów. Stawka podatku od nieruchomości zależy od typu gruntu lub budynku. Przykładowe roczne stawki to 0,25% podstawy opodatkowania lub 0,75% dla ziemi ornej czy plantacji owocowych, 0,10 SKK za każdy metr kwadratowy w przypadku ogrodów czy obszarów zabudowanych oraz 1 SKK w przypadku terenów pod zabudowę.

Obecnie rząd słowacki skoncentrowany jest na wspieraniu budowy i wyposażenia parków technologicznych. W parkach przemysłowych inwestorzy mogą napotkać wiele udogodnień. Jednymi z ważniejszych są: prawnie uregulowana własność ziemi i jej specyfikacja, dostępne grunty na sprzedaż, dzierżawę i na wynajem wyposażone są w niezbędną infrastrukturę, warunki niezbędne do zakładania małego i średniego biznesu, dla jego rozwoju i wdrażania nowoczesnych technologii¹².

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Zob. i por. P. Kulawczuk, *Wpływ polityki podatkowej i socjalnej na konkurencyjność państw Europy Centralnej w zakresie przyciągania zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Symulacja wpływu harmonizacji CIT na korzyści inwestorów zagranicznych*, [w:] praca zbior. pod red. S. Pangsy-Kania i G. Szczodrowskiego, *Polityka i rozwój gospodarczy Polski w UE. Ocena i perspektywy*, Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2005, s. 134–135; M. Mikita, *Podatek CIT a napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do krajów UE-8 – wnioski dla Polski*, [w:] praca zbior. pod red. S. Pangsy-Kania i G. Szczodrowskiego, *Polityka...*, op. cit., s. 165 i n.

¹² *Slovakia. Why look any further...*, op. cit., s. 30.

Na Słowacji istnieją trzy główne rodzaje parków technologicznych: zorientowane produkcyjnie, zorientowane technologicznie (skupione na badaniach i rozwoju) oraz zorientowane na usługi¹³.

Wyposażenie parków technologicznych w części uzależnione jest od konkretnego przeznaczenia oraz lokalizacji konkretnego parku, jednak ustawowo zapewnione są pewne uniwersalne wyposażenia. Należą do nich finansowy i prawny konsulting, księgowość, ochrona majątkowa. W ramach parków technologicznych rząd oferuje także tereny pod ustanowienie inwestycji zgodne z planem zagospodarowania przestrzennego, zasoby finansowe do 15% ogólnych kosztów inwestycji, włączając wywłaszczenie, zakup, dzierżawę terenów pod ustanowienie parku, koszty wyposażenia technicznego i struktur niezbędnych do budowy parku. Jeżeli park jest ustanowiony na terenach, na których bezrobocie jest większe niż 10%, obligatoryjne dofinansowanie samorządów jest obniżone do 5%. Po ustanowieniu parku gmina jest zobowiązana do sprzedaży gruntów.

Udział gmin w przygotowaniu infrastruktury niezbędnej do ustanowienia parku wynosi 85% kosztów z tym związanych oraz dla inwestora, który podpisze kontrakt z gminą, do 50% kosztów związanych z otwarciem. Udział w wywłaszczeniu gruntów, ich nabyciu może sięgać również 85%.

Podsumowanie

Jak wynika z przedstawionej charakterystyki, Republika Słowacka jest dobrze przygotowana do walki o pozyskiwanie kolejnych inwestorów zagranicznych. Można powiedzieć, iż Polska ma w niej godnego przeciwnika w tym zakresie. Prężna gospodarka, niskie koszty pracy oraz rozwój nowoczesnych parków technologicznych sprawiają, iż każdy musi się liczyć z ofertami wystosowywanymi przez Słowaków wobec inwestorów zagranicznych. Atuty powyższe potwierdza także opinia międzynarodowa. W 2004 r. Słowacja została uznana za najbardziej refor-

¹³ Ibidem.

mowaną gospodarkę na świecie pod względem polepszania klimatu inwestycyjnego.

Jedynym mankamentem Słowacji jako miejsca lokowania inwestycji wydaje się być jej wielkość. Potencjalny inwestor, który ma do wyboru rynek słowacki oraz rynek kilkukrotnie większy (pod względem na przykład liczby ludności), może zdecydować się na ten drugi. Jednak tę kwestię wydaje się niwelować położenie geograficzne. Centrum Europy to dobre miejsce na tworzenie ekspansywnej bazy produkcyjnej ukierunkowanej na rynki krajów trzecich.

Powyższe uwagi są niezwykle istotne z punktu widzenia interesów Polski. Groźny konkurent, cieszący się dobrą opinią inwestorów zagranicznych oznacza rozczłonkowanie tej samej liczby inwestorów na większą grupę krajów, czyli mówiąc wprost – utratę części inwestycji.

W takich warunkach gospodarka nie powinna przejawiać bierności. Należy za wszelką cenę wypracować takie metody walki o inwestora, które pozwolą wykorzystywać posiadane atuty. Między innymi, należy zadbać o pozytywną atmosferę dla inwestycji zagranicznych. Stanowisko rządu powinno jednoznacznie wskazywać na pozytywne nastawienie wobec wszelkich inwestycji zagranicznych. W tej sytuacji każda wypowiedź członka rządu, w jakikolwiek sposób skierowana przeciw kapitałowi zagranicznemu jest, delikatnie mówiąc, nie na miejscu¹⁴.

¹⁴ Zob. i por. P. Siemiątkowski, *Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz motywy i bariery inwestowania w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu”, nr 4 (4), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Wrocław 2004, s. 255 i n.